

Smukke planter du kommer til at bande langt væk

De er smukke og frodige at se på. De er føjelige, etablerer sig nemt, fylder hurtigt meget - og så er de svære at komme af med.

Her er tale om planter, som man med tiden vil fortryde blev plantet på fritidsgrunden.

I 1968 plantede min familie en strandgrund til med østrigsk fyr, bjergfyr og rynket rose. Der blev plantet mod vejen og ellers i grupper strategisk placeret rundt på grunden. De fleste fyrretræer er i dag fjernet og gid jeg kunne sige det samme om roserne. Hvert år er det en kamp for min bror, som nu har grunden, at få slået og opgravet roser, så der i det mindste kan blive et par solpladser og en sti til stranden. Mine forældre elskede de vilde blomster på grunden. Det var blodrød storkenæb, kornet stenbræk, øjentrøst og nikkende kobjælde som bestemte, hvor der ikke skulle plantes. I mange år var det en smuk, åben grund med mange lækroge. I dag er det et rosenkrat, som har lagt sit greb om alt og alle på grunden. Dette billede ses i stigende grad på de sandede jorder langs vores kyster.

Længere inde i sommerlandet er en række andre planter ved at tage lignende overhånd på grundende. Det er en langsom men sikker udvikling, som man først erkender, når problemet er ved at blive uoverskueligt. Det fleste af de planter jeg her tænker på, er dem, der spreder sig med rodudløbere. Men også planter som spreder sig med frø kan skabe voldsomme problemer. Fælles for de fleste af disse problemarter er, at de er meget smukke, som reglen lette at få til at gro og sidst men ikke mindst at de har en accelererende spredningsstrategi. Erfaringen siger at der går det meste af en generation, før at man kan erkende problemet med den pågældende plante i nogle tilfælde endnu længere tid. Helt op til 150 år. Der er derfor grund til at lytte til andres erfaringer med disse planter inden man får skabt problemet på egen grund, som et ikke særligt rart minde for næste generation eller i forbindelse med en kommende salgssituation.

Jeg vil her nævne de arter som jeg mener er og bliver et problem på fritidsgrundene i Odsherred:

Rynket Rose / *Rosa rugosa* - også kaldet Hybenrose

Rynket Rose er smuk, men ikke til at styre på en hel tønde land. Se bare langs alle vore kyster

Rynket Rose er indført til landet fra Asien i årene efter 1850, hvor dens udbredelse strækker sig fra Kamsjatka til Korea samt det nordlige Kina og Japan. Planten er 0,5 til 2,0 meter høj. Den blomstrer i juni til september og sætter store fladtrykte røde hyben som i lighed med andre roser er rig på C-vitamin. Den kendes let fra andre roser ved sine karakteristiske rynkede blade.

Planten har vist sig at kunne trives under næsten alle danske vækstvilkår. Planten tåler næsten alt. Den kan gro på stiv kalkholdig lerjord, våd tørvejord og den magreste tørre sandbund. Endvidere tåler den fint både salt- og vindpåvirkning. Dens frø spredes langs kysten med havet og over land af fuglene. Planten kan på et år sætte op til 5 meter lange rodudløbere. Netop disse egenskaber har i dette århundrede gjort den til en yndet plante til fritidsgrunden. De mange kystnære plantninger udgør i dag en reel trussel mod vores ellers af menneskehånd uberørte kystplantesamfund. Her fortrænger den med hastigt stigende tempo den flade strandvegetation med Engelskgræs og Nikkende kobjælde, samt de tre plantesamfund i klitterne: Den hvide-, den grønne- og den grå klit med hver deres karakteristiske planter. Fra det nære kystområde breder planten sig videre ind over strandenge og lyngheder. Herved er op til 6 forskellige naturtyper truet i Odsherred.

Bekæmpelse kan ske ved at rykke nyetablerede planter op inden de etablerer et for stort rodnet. Har de først etableret sig som krat, kræver det et større opgravningsarbejde af rodnettet efter at krattet er ryddet. Opgaven kan på grund af planternes dybe rodsystem let få karakter af terrænregulering, som kræver kommunens tilladelse når det foregår indenfor strandbeskyttelseszonen.

Slåning og afgræsning stimulerer plantens evne til at sprede sig ved rodudløbere. Effekten er af kosmetisk art og kan kun tilgodese nogle landskabelige hensyn, med mindre, at det foregår så intensivt over hele vækstsæsonen, at planten ikke for sendt næringsstoffer tilbage til rodnettet.

Japanisk Pileurt *Fallopia japonica* og Kæmpe-Pileurt *Fallopia sachalinensis*

Japanisk Pileurt og Kæmpe Pileurt bliver de vanskeligste planter at bekæmper i nær fremtid. Begynd derfor allerede nu inden planten for bredt sig for meget.

Planterne er indført til landet fra Asien som pryddplanter og bliver henholdsvis 1 - 2 og 2 - 3 meter høje. Planterne sætter sidst på sommeren et væld af små blegrøde blomster fra

bladhjørnerne. Planterne er flotte og frodige at se på og giver om sommeren en god skærmende effekt i lighed med bambus; men pas på! Har planten først etableret sig, er den næsten umulig at komme af med.

Planten fortrænger naturlig vegetation overalt, hvor den etablerer sig ved åbredder, skovbryn, overdrev og sidst men ikke mindst fra fyldpladser hvortil den er bragt med jord og haveaffald. Planterne ses ofte plantet som afskærmning mod vej og naboer. Det vil sige at planterne på grund af deres ringe frøsætning her i landet endnu er på eller nær de voksepladser, hvor de er blevet plantet eller i værste fald der hvor planterester er blevet smidt i skovbryn og på fyldpladser. Man kan frygte at planterne på lidt længere sigt tilpasser sig vores klima og dermed når at udvikle spiredygtige frø.

Planten tåler næsten alt: Tørke, saltpåvirkning, vind og sidst men ikke mindst dyb skygge. Planten kan på et år sætte op til 7 meter lange rodudløbere der kan krydse sommerhusveje og mørke krat. Rodudløberne kan trives helt ned til 2 meters dybde. Jeg har set en sådan plante skyde ind under fundamentet på et muret hus og op igennem gulvbrædderne efter at huset havde stået uopvarmet i ½ år.

Her holdes Japansk pileurt i ave ind mod græsplænen men mod naboen har den frit spil at udfolde sig i

Bekæmpes ved at grave nyetablerede planter op inden de etablerer et for stort rodnet. Har de først etableret sig som krat, kræver det et større opgravningsarbejde af rodnettets efter at krattet er ryddet. Opgaven kan på grund af planternes dybe rodsystem let få karakter af terrænregulering, som kræver kommunens tilladelse, hvis det skal foregå på naturbeskyttede arealer.

Slåning stimulerer plantens evne til at sprede sig ved rodudløbere. Effekten er af kosmetisk art og kan tilgodese nogle landskabelige hensyn med mindre den udføres 8 – 10 gange i løbet af vækstsæsonen og omfatter hele krattets udbredelse.

Planten anses i mange lande som umulig at bekæmpe, da blot et enkelt stykke rodudløber på 1 cm kan danne grundlag for et nyt krat. Planten er hermed ikke kun et problem i forhold til vores biologiske mangfoldighed, men også et regulært økonomisk problem for de ejere af arealer, som (indtil videre kun i andre lande) er blevet usælgelige på grund af planteresternes evne til at skyde igennem asfalt og beton.

Planten er langt fra dominerende i Odsherred endnu. Men prøv at følge den på de lokaliteter, hvor den allerede har etableret sig og vent ikke for længe med at gribe ind på egen grund.

Planten bliver på langt sigt et mindst ligeså stort problem inde i landet, som Rynket Rose er ved at blive det langs kysterne.

Tusindtop *Sorbaria sorbifolia*

Tusindtop eller Sorbaria i fuld flor. Smuk som alle de andre invasive arter

Planten er nært beslægtet med fjerbusk. Det latinske navn, hentyder til at bladene ligner løvet på almindelig røn, mens det danske navn henviser til de tusinde blomster, der er sammensat i toppe. Tusindtop er en busk på ca. 1½ meter, som trives på selv den mest tørre og sandede jord. Den har en meget voldsom evne til at sprede sig med rodsrud. Planten ses mest på ældre grunde, hvor den til gengæld ofte udgør en væsentlig del af den samlede beplantning. Den er en vanskelig sag i lighed med hjortetakstræet, hvis rodsrudsdannelse, mange har stiftet bekendskab med. Planten er indført fra det nordlige Asien og tidligere brugt i læhegn, senere som haveplante.

Bekæmpelse Planten lader sig let bekæmpe ved opgravning inden dens rodnet har bredt sig ind mellem andre planter.

Pilebladet Spirea *Spirea salicifolia*

Planten adskiller sig fra de mere kendte havebuske ved at have en rød blomstertop i modsætning til

hvide eller røde skærme og så ved sin kedelige evne til at danne store krat med sine rodudløbere. Busken bliver mellem 1 og 1½ meter høj. Planten er meget smuk og meget udbredt i gamle haver og fritidsgrunde. Planten er indført fra Sydeuropa og Asien til brug i læhegn.

Bekæmpelse Planten lader sig let bekæmpe ved opgravning inden dens rodnet har bredt sig ind mellem andre planter.

Hvidel også kaldet Gråel *Alnus incana*

Sølvpoppe *Populus alba* og Gråpoppe *Populus canescens* samt

Bævreasp *Populus tremula*

Disse træer har alle evnen til at sætte rodsrud. Det vil sige at de på et tidspunkt begynder at forynge sig selv ved at sende et hav af nye skud op fra deres vidt forgrenede rodnet. Med tiden danner de store sammenhængende monotone krat uden plads til andre blomstrende eller frugtbærende buske.

Og nu til en række arter som spreder sig ved frø.

Kæmpe-Bjørneklo *Heracleum pubescens*

Planten er en 1,5 - 3 meter høj skærmpolte med store, hvide blomsterskærme. Planten er her i landet flerårig men, kan allerede sætte spiredygtige frø det første år. Den trives bedst på fugtig næringsrig jord.

Kæmpe-Bjørneklo er indført til landet i årene 1850 til 1870 fra Kaukasus. Her gror den i et fugtigt klima i et højurtesamfund. Planten har i Danmark levet en upåagtet tilværelse i haver og parker indtil for ca. 30 år siden, hvor den begyndte at brede sig voldsomt. Det skyldes dels at den har tilpasset sig vækstforholdene her i landet og i høj grad vores øgede samfærdsel herunder køreture til og fra sommerlandet med en flot tørret skærmpolte på tagbagagebæreren.

Hver plante kan sætte op til 50.000 frø. Frøene spredes af vind og vand.

Planten fortrænger med sin voldsomme vækst naturlig vegetation på enge, langs åer og ved kyster

kæmpe-bjørneklo er i dag kraftig dominerende på mange kystskrænter langs Isefjorden.

Bekæmpelse kan ske ved slåning, afgræsning, stikning eller opgravning i 5-7 år, således at den ikke sætter frø. Frøene er ikke særlig levedygtige, maksimalt 7 år i jorden. Kæmpe-Bjørneklo kan således bekæmpes i et lokalområde såfremt alle lodsejere med denne plante går sammen om at holde planterne nede så de ikke får sat frøskærme i 7 år. På større arealer kan man evt. få amtet eller kommunen til at hjælpe med bekæmpelsen. Den mest effektive bekæmpelse på mindre arealer er at stikke planten over med en spade så dybt under jordoverfladen som muligt. Planten har herved sværere ved at skyde nye skud på grund af mangel på lys.

Desuden giver plantens saft i forbindelse med sollys voldsomme udslæt hos de fleste mennesker. Slåning af planten skal derfor foregå i overskyet vejr og med beskyttelse af huden mod stænk. Har man fået saft på huden skal man vaske eller skylle stedet hurtigst muligt.

Kæmpe-Bjørneklo kan forveksles med de noget mindre hjemmehørende slægtninge af skærmpolter som Kvan, Grønblomstret Bjørneklo og Alm. Bjørneklo. Disse planter danner ikke tilsvarende lukkede krat og bør derfor ikke bekæmpes.

Glansbladet Hæg *Prunus serotina*

En smuk frodig grøn plante med smalle blanke blade og hvide blomsterklaser, der udvikler et væld af sortrøde bærlignende stenfrugter, som ædes villigt af fugle.

Indført til landet fra den østlige del af Nordamerika, hvor den kan blive et op til 30 meter højt træ. Den er indført som prydpolte, men senere også anvendt til læplantning og vildtplantning på grund af sin hårdførhed.

Invaderer heder, skove og fritidsgrunde på let jord. På åbne arealer vil den hurtigt blive dominerende og danne krat som kan være vanskelige at komme af med, da den skyder meget kraftigt efter nedskæring. Planten tåler tørke, vind, skygge og nedskæring. Frøene spredes over store afstande af fugle.

Bekæmpes

Planten bekæmpes let ved at grave nyetablerede planter op inden de etablerer et for stort rodnet.

Planten kan bekæmpes biologisk med svampen *Chondostereum* sp.

Arten ses flere og flere steder i Odsherred, hvor den ad åre kan blive ligeså dominerende i landskabet, som mirabelle, druehyld og alm. hyld er i dag på plantagegrundene.

Kæmpe-Balsamin *Impatiens glandulifera*

En 1-2 meter meget smuk plante med en rødlig glasklar kraftig stængel og klaser med 5-10 røde blomster, der nærmest ligner orkideer. Der er svær at modstå, når man får den tilbudt på et havebesøg hos venner og familie. Men pas på. Er den først kommet ind i haven, er den

svær at komme af med. Den trives på fugtig, næringsrig jord og tåler meget skygge. Den er derfor først og fremmest en trussel på eng og moselodder. Overvej nøje om det er en plante du ønsker at plante, når du får den tilbudt.

Bekæmpelse: Kontinuerlig fjernelse af fremspirende planter.

Udover Kæmpe-Balsamin, har jeg ikke medtaget flere stauder her. Der kunne nævnes mange andre som breder sig meget men i en begrænset radius og dermed "kun" truer de vilde blomster på den enkelte grund. De har derfor ikke så megen indflydelse på naboarealerne og er dermed mere et personligt anliggende for den enkelte grundejer.

Forholdet til naboer

Man bør anstændigvis nøje overveje, hvilke planter man planter tæt på skel mod vej og naboer. Først og fremmest bør man undgå at plante træer og buske, der sætter lange rodskud ud til siderne. Det gør f. eks en del poppelarter, bævreasp og især hvidel. Af buske er det især rynket rose, slåen, pilebladet spiræa, tusindtop og ikke mindst kæmpe-pileurt / japansk boghvede eller japansk pileurt.

Naborettens lovregler om skel, hegn m.v., suppleres af naborettens *almindelige uskrevne regler*, som er opstillet i retspraksis. Efter den almindelige naboret skal en grundejer ikke affinde sig med ulemper fra naboejendommen, som går væsentlig ud over hvad der efter kvarterets beskaffenhed og ejendommenes beliggenhed er rimeligt. Reglen omfatter gener fra træer, anden beplantning, rødder samt indre hegn. Tvister herom afgøres ved sagsanlæg ved de almindelige domstole. Jeg håber ikke at det kommer dertil at naboer skal sagsøge hinanden på grund af invasive planter, men tendensen er der jo, idet det offentlige i dag kan pålægge grundejere at bekæmpe kæmpe bjørneklo eller lade det udføre på ejers regning. Kæmpe bjørneklo er jo bare en plante man fuldt ud har erkendt som en problemart. Der kendes andre tilfælde fra landbruget, hvor bekæmpelsespligt eller forbud mod plantning gælder.